

Nagy távcsövet a nagyközönségnek!

Az utóbbi években meglehetősen hányatott sorsú Királyi Greenwichi Obszervatórium (Royal Greenwich Observatory = RGO) műszerparkjának életében rövidebben újabb fordulat várható. A dél-angliai Herstmonceux-kastély parkjában felállított műszereket az RGO átadta a Bristol-i Egyetem, valamint az amatőrcsillagászok és a nagyközönség számára — közli az Astronomy Now 1993 májusi száma. A 17. századi kastély, amely 1950 óta volt az RGO tudományos központja, a Kanadai Egyetemek európai telepének székhelye lesz; az épület felújítására az Ontario állambeli Kingston egyetemének egykori hallgatója, dr. Alfred Bader hat millió fontot (mintegy nyolcszázmillió forintnak megfelelő összeget), a teljes költség kétharmadát adományozta.

A London melletti Greenwich háromszáz éves obszervatóriumának modern műszereit az 1950-es években telepítették át a Herstmonceux-kastélyhoz tartozó hatalmas parkba. Itt állították fel a múlt század végének egyik legjobb minőségű óriás refraktorát, a 72 cm nyílású, 11 m fókuszu Grubb-féle távcsövet, egy 66 cm-es lencsés műszert, a 91 cm-es Yapp-reflektort, valamint egy 76 cm-es tükrös távcsövet. 1967-ben itt helyezték üzembe a két és fél méteres Isaac Newton távcsövet.

A Régi Királyi Obszervatórium (Old Royal Observatory = ORO), a greenwichi dombon, 1960 óta nagyszerű csillagászati és navigációs múzeum. 1971-ben ide szállították vissza a 72 cm-es Grubb-refraktort is, amelyet azután — teljesen felújított állapotban — négy évvel ezelőtt ünnepélyesen átadtak a nyilvános bemutatások, valamint az amatőr észlelések céljaira. Ezzel a London-környéki műkedvelők egy mai szemmel is nagy teljesítményű óriás refraktorhoz jutottak. Így az ORO, múzeumi feladatai mellett, ma már az angliai amatőrök egyik központjává vált.

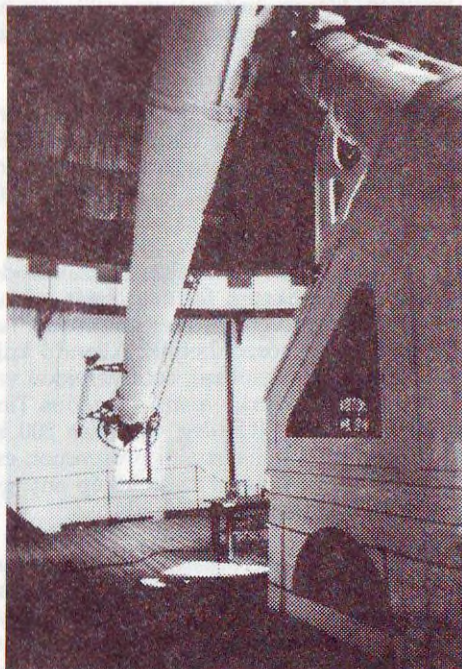
Időközben bebizonyosodott, hogy Dél-Anglia sem kedvező hely a csillagászati megfigyelések számára. Ezért az Isaac Newton távcsövet átszállították a Kanári-szigetekhez tartozó La Palmán épülő nemzetközi csillagvizsgálóba, a 4,2 m nyílású William Herschel teleszkópot pedig már eleve ott építették fel. 1990-ben a RGO igazgatója, könyvtára és a nagy fejlesztési laboratórium átkerült Cambridge-be, így Herstmonceux fokozatosan elveszítette jelentőségét az RGO szervezetében. Az ott maradt műszereket átadták a Bristol-i Egyetem (Sussex) csoportját irányító Richard Gregory professzor számára. Amint Gregory professzor bejelentette, a 33 cm-es égbolt-térképező asztrográfot az egyetem diákjai és a környék műkedvelői közreműködésével helyezték üzembe.

A következő évek tervei közé tartozik, hogy egy csillagászati és csillagászat-történeti kiállítást rendeznek be, az egyik nagy kupolában pedig planetáriumot helyeznek el. A greenwichi obszervatórium egykori modern műszereit a főiskolai oktatásban és a megfigyelő amatőrök munkájában kívánják felhasználni.

Az elmúlt évek során máshonnan is hírek érkeztek arról, hogy nagy obszervatóriumok jelentős teljesítményű, de a városi fényszennyezés miatt már a modern kutatási módszerekre fel nem használható távcsöveit nem telepítik át, hanem ismeretterjesztő és amatőrcsillagászati célra adják át műszereiket. A Brit-szigeteken, ahol a műkedvelőknek mindig nagy volt a becsülete, ez nem is számít különlegességnek. Amint már a Meteorban is beszámoltam róla, az edinburghi Skót Királyi Csillagvizsgáló 90 cm-es Cassegrain-reflektorát nyilvános égitest-bemutatásra és amatőr megfigyelésekre, a 40 cm-es Schmidt-teleszkópot — amelynek optikáját még maga

Bernhard Schmidt készítette — látványosságként, szemléltető célra alkalmazzák. A tudományos észlelések nagy része ma már a La Palma-i obszervatóriumban, La Sillán, az ESO chilei obszervatóriumban és az ausztráliai Angol-Ausztrál Obszervatóriumban történik, főként CCD kamerákkal, száoptikás spektrográffal, szubmiliméteres és mikrohullámú érzékelőkkel.

Nemrégiben magunk is meggyőződhattünk arról, hogy szomszédságunkban szintén hasonló folyamat indult meg. A bécsi Egyetemi Csillagvizsgáló szép, ma is korszerű 33 cm-es Clark-refraktorát az intézet vezetése amatőr észlelések céljaira adta át. Bár ez a méret még messze van az "óriás" távcsőtől, arról is értesültünk, hogy a bécsi obszervatórium valóban óriásnak számító 68 cm-es refraktora alkalmanként a műkedvelők rendelkezésére áll.

A bécsi egyetemi csillagvizsgáló 68 cm-es Grubb-féle refraktora, mely amatőrök és érdeklődők számára is elérhető

Bizonyára nem csak a nagyvonalúság és a műkedvelők támogatása indokolja a nagy, ám a városi környezet miatt egyre kevésbé használható távcsövek átengedését. A fényszennyezéstől és más zavaró körülményektől távoli helyeken felszerelt új műszerek többsége a legkorszerűbb, speciális berendezésekkel van ellátva. A műkedvelők azonban a rendelkezésükre bocsátott nagy műszerekkel általában a hagyományos észlelőtechnikát folytatják. Ily módon a ma már klasszikusnak számító megfigyelések sorozata nem szakad meg, sőt az új megfigyelő technológiával párhuzamosan nagyon értékes összehasonlító sorozatokat szolgáltat.

Magyarországon még nem vagyunk abban a helyzetben, hogy az amatőrök a hivatásos csillagvizsgálók nagy műszereit használják. (Bár vidéken már történtek ez irányban lépések.) Nálunk még az egyetlen, aránylag nagyobb méretű refraktor — amely sok éven át amatőr megfigyelések ezreit tette lehetővé — ma ilyen szempontból kihasználatlan. Minek is egy nagy távcső a budapesti amatőröknek — menjenek Bécsbe észlelni! Ott legalább megbecsülik őket.

BARTHA LAJOS